

1

ימים ימים מלולב ולא לילות ואיכא למילף ממילואים אף לילות
 אילטריך גו"ש דתשבו ואי אמרינן בגו"ש להומרא מקשי' ל"ל ג"ש
 דתשבו הא במילואים אית לן למילף לחומרא. וראיתי להרב יד דוד
 בחי' לסוכה שמתבאר מדבריו דהרב יצ"ש הוק' לו ע"ד הה"ע שב'
 דגם בגו"ש אמרי' לחומרא מקשי' מסו' דסוכה הנ"ל והי"ד תירץ
 דהסברא דלא למילף דורות משפה עדיף ומשו"ה אילטריך גו"ש
 דתשבו והוא דוחק דמנ"ל דהא סברא עדיף מאידך סברא דאתמר
 בש"ס דנין שמלותו כל היום וכו' דמהש"ס משמע דבי הדדי נינהו.
 ואלפ"ד לניכש עפ"י מ"ש במקנ"א בח"ב סי' ק"מ בשם הרב דינא
 דחיי דף קכ"ב ע"ב דהא דאמרי' לקולא ולחומרא לחומרא ילפי'
 הי"ד היכא דהמלמדים והלמד שווים בעונשם למשל כולם עונשם כרת
 ואחד מהמלמדים יש בו חומרא בדבר אחד למדין מן החמור. אבל
 אם הלמד ואחד מהמלמדים עונשם כרת, והמלמד שיש בו חומרא
 עונשו מיסת' צ"ד למדין מהקל כיון ששוין הלמד והמלמד בעונש
 אלו תוד"ק ואמ"א לראות הדברים בשרשן, אבל מתוך מ"ש במקנ"א
 נראה שמכריח כן מקידושין ס"ז ע"ב דאילטריך תרי קראי לחמות
 אשה חד ללכתחלה וחד לדיעבד הא לא"ה לא הוה ידעינן דלחמות
 אשה לא תפסי קידושין ואמאי לא הא הוקשו כל העריות ונילף מאשת
 אב דפשוט דל"ת בה קידושין, ואף דאיכא למילף מגדה הא לחומרא
 מקשינן אלא ודאי כיון שחמות אשה, וגדה בכרת, ואילו אשת אב
 במיתת צ"ד הוה לן למילף מגדה אי לאו דגלי קרא, ובתרי דגלי
 קרא בחמות אשה שהיא בכרת ילפינן כל חיובי כריתות מאחיות אשה
 ולא מגדה כיון דשוים בעונשם ולחומרא ילפינן ומעתה גבי סוכה נמי
 כיון דסוכה ולולב שוים בעונשם דאין עליהם עונש מיתה כמו שיש
 במילואים דכתיב תשבו ז' ימים וכו' ולא תמותו הא אם לא תשבו
 ימותו, וכיון דהלמד שוה צלולב בעונש הוה לן למילף מלולב לקולא
 אהכי אילטריך הג"ש דתשבו כנ"ל נכון ועיין עוד לקמן במערכת
 הכ"ף אות קמ"א:

והנה מדברי רש"י בחולין דף קל"ה סו"ע צ"ד ד"ה אדרבה נילף
 מתרומה לחיובא ושם דף קל"ז ע"א ד"ה אדרבה נילף,
 ובד"ה ואמ"ר חגיגה וכו' מתבאר דגם בגו"ש אמרי' לחומרא מקשי'
 אך קשה לפני דברי רש"י בד"ה וא"ר חגיגה תיהדר קושין מההיא
 דסוכה דהרי מוכח מדבריו דלא ככלליה דהרב דינא דחיי הנ"ל
 דאם כדבריו מאי פריך דנילף מתרומה הלא ראשית הגז ומתנות
 שוה אהדדי שאין בהם עונש ומסתבר למילף מהדדי אף לקולא ולא
 מתרומה לחומרא משום דבמיתה היא ול"ע:

סו גר מלטרף לעשרה לכ"ד שבקדושה אע"ג דילפי' עשרה מדכתיב
 ונקדשתי בתוך בני ישראל וכל מקום ממעטינן גר מצנ"י
 מ"מ כיון דאיגו אלא אסמכתא וגר כשר לש"ץ לא מסתבר שיהיה
 ש"ץ ולא ילטרף כ"כ הג' פ"מ באשל אברהם סימן כ"ה סק"ד
 ומשמע מדבריו דמאי דמכשרינן גר ללירוף הוא משום דמאי דבעי'
 יו"ד אינו אלא אסמכ' בעלמא אבל אי הוה בעינן מן הדין שיהיו
 יו"ד לא הוה מלטרף. ולפי זה יש לדון בדבר חדש לפי מ"ש הרב
 תה"ד בש"י ק"ח הובא בט"ז סי' תרפ"ה סק"ב דכתב הר"א ש' בפ'
 ג' שאכלו דפרשת זכור מדאו' לריך לקרות בעשרה ודוחה ל"ת
 שבחורה (לאו הבא מ"ע) דלעולם בהם תעבדו עי"ש ופשיטא
 ודאי דמאי דבעינן יו"ד מה"ת בקריאת פ' זכור היינו מדכתיב
 ונקדשתי בתוך בני' ואין קדושה בפחות מיו"ד (דלא אשכחן ילפותא
 אחרת) ומעניינים לאו' ילפינן ואסמכינן גם למילי דרבנן לכל דבר
 שבקדושה, וכיון דמדאו' הוא דבעי' יו"ד לפרשת זכור יש לומר דגר
 אינו מלטרף ליו"ד דהא בני' כתיב וממעטינן גרים, דאף דגר נמי
 פשיטא שתיב בקריאתה א מ"מ אין זה ענין להלטרפות ליו"ד כדמוכח
 גם מדברי הפרמ"ג הנ"ל דלאו הא בהא תלי כמובן:

אך ראיתי להרב פה"ד ברס"י כ"ה שהוכיח מש"ס דסנהדרין ד'
 ע"ד ע"ב גבי קידוש ה' דהוא צפני עשרה מישראל מדכתיב
 ונקדשתי בתוך בני' ובעי' ר' ירמיה ע' ישראל ונכרי אחד מהו
 ופשיט דכולהו ישר' בעי' עי"ש דממאי דלא בעי' ופשיט כן בט'
 ישראל וגר אחד משמע דפשי"ל דגר הרי הוא בכלל בני' ואע"ג
 דכ"מ ממעטי' גרים מצנ"י הכא שאני דכתיב בתוך דהב"ת הוא

מיטעו כדדרשי' בישראל למעט גרים. וגם בני' ממעט גרים הוי
 מיטעו אח"מ והוא לרבות, וכ' ע"ד הפרמ"ג הנ"ל דלא הוה ל"ל
 טעמא דלירוף משום אסמכתא דהא בקידוש ה' דהוא דרשה גמורה
 נמי גר מלטרף וכ' שכ"מ מתשו' הרדב"ז ח"ג דפוס פיורדא ססי'
 תע"ט דנראה דגר שמל וטבל מלטרף לכ"ד שבקדושה ומדלא ק"ל
 מדכתי' בני' נראה כדאמרן אלו תוד"ק ומדברי הרדב"ז נ"ל דאין
 ראיה דאולי מאי דלא ק"ל הוא משום טעמו של הפרמ"ג דכיון
 דהוא אסמכתא וכו'. אך הוכחתו מהש"ס נר' שהיא הוכחה גמורה,
 (ועיין פ"ת יו"ד סי' זק"ן סק"ו שגם' אם הגר מלטרף לקי' ה' דאף דכתיב
 בני' שמה יש חיוב ריבוי והרי נפש ספקו לפי הוכחת הפה"ד). ולפי זה
 גם בפרשת זכור דבעינן שיהיה ציו"ד גר מלטרף כמו שמלטרף
 לענין קידוש ה':

ואני תמיה על הפרמ"ג אומקוף אדרי להוכיח מסברא בעלמא
 דגר מלטרף מדכתיב ש"ץ, אמאי לא יוכיח ממשמעות לשון
 הפוס' שכ' דאין חומרים דבר שבקדושה אלא בעשרה גדולים בני
 חורין דאיהו גופיה דייק מלשון צ"ח דחלו' עבד וחב"ח אינו מלטרף
 דלאו צ"ח הוא, וא"כ כמו כן יש להוכיח דמי שהוא צן חורין דהיינו
 עבד משוחרר מלטרף, ועבד משוחרר היינו גר וא"כ מדלא כ'
 הפוס' בעשרה גדולים ישראלים וכתבו צ"ח מוכח ודאי דצ"ח מלטרפין
 והיינו גר וריצ"ל אמר בצרכות מ"ז ע"ב ט' ועבד מלטרפין וכתב
 הרא"ש דעבד נמי איתו' בכלל ונקדשתי דשכינה שריא אכל מחוייבי
 מלות בני ברית, ואף דלא קי"ל כריצ"ל ומשו"ה נקטו הפוס' שיהיו
 בני חורין לאפוקי עבד. הא מיהא גר שהוא צ"ח ודאי מלטרף
 לכ"ע דאין להפליג הסברות מן הקלה אל הקלה:

וראיתי בשו"ת בנין ליון החדשות בס"י ח' שכ' בשם רב אחד
 שיש להוכיח מדברי הרא"ש פ"ג שאכלו סי' כ' דנשים
 אין חייבות בקריאת פ' זכור (אף דהוי מ"ע שלא הו"ג שאין קפידא בחיוב
 זמן כמ"ש מג"א סי' תרפ"ה) מדכתב דר"א ששיחרר עבדו להשלימו
 לעשרה היה לקריאת פ' זכור ואי ס"ד דנשים חייבות הא כל מ"ע
 שהאשה חייבת עבד חייב ול"ל לשחררו, ודחה דבריו דלירוף לא עלי
 בחיוב דאע"ג דחייב אינו מלטרף משום דלאו מצנ"י הוא וכתב
 ונקדשתי בתוך בני' וכו' ובלא"ה מ"ש בשם הרא"ש אינו מכוון
 דאדרבא הרא"ש דחה זה וכו', ואף שלא מטעם זה דחה אפשר
 דחד מתרי טעמי נקיט והעיקר כמ"ש בתחלה אלו תוד"ק. והנה
 לטעם הראשון הי"ל לבאר דא"כ גר נמי הו"ל דלא ילטרף דהא
 מצני ישראל ממעטינן גרים (כמו שכתבתי במ"ע הבי"ת אות ד' וז"ל דכל
 דליכא ריבויא משמעות בני' הוא למעט גרים עי"ש ב) ומה הועיל ר"א במה
 ששחררו, וכיון דנחית להכי לומר דטעמא דר"א הוא משום דעבד
 לאו בני' הו"ל לבאר מהיכא איתרבו גרים. ומזה נר' דלא עלה
 על דעתו דמצנ"י ממעטי' בעלמא גרים והוא תימה, ויותר יש
 לתמוה על הת"י ה"ב דהא משמעות דברי הרא"ש הוא דבא לומר
 דלא מסתבר לומר דדוקא משום זכור הוא דיותר לר"א לעבור
 בעשה דלצ"ת דמסתמא מיירי בכל ענין כלומר דגם משום שאר
 מילי דרבנן אמרינן בש"ס דמשום מלוה דרבים שרי ומוזן מזה דיותר
 פשוט לומר דמיירי לפרשת זכור, ואי ס"ד דעבד חייב ל"ל לשחררו
 ובכה"ג נלע"ד דאין שייך לומר דחדא מתרי טעמי נקט, כיון
 דהטעם שהשמיט סותר הדין היולא מהטעם שכתב לפני הטעם
 שכ' יולא דעבד פטור, ואם הי' כותב הטעם האחר דהיינו להכריח
 דלאו צפ' זכור מיירי יולא דעבד חייב וק"ל (ועיין לקמן במערכת המ"ס
 אות ר' לענין נשים צפ' זכור):

פח גר סתם היינו גר לרק ולא תושב, כ"כ מעדני מלך ריש הל'
 לילות וה"ד בצרכ"י סי' תר"מ סוף אות ח' ונראה דל"ל
 דבלשון חכמים סתם גר הוא גר לרק ולא גר תושב אבל בלשון תורה
 ודאי איכא טובא דכתיב גר ור"ל ג"ת כמו בנבלה דכתיב לגר אשר
 בשעריך וכו' והוא ג"ת וציבמות מ"ח ע"ב והובא ברש"י משפטים
 (כ"ג י"ב) וינפש צן אמתך והגר זה ג"ת, ובפ' קדושים (י"ט יו"ד)
 לעני ולגר דריש בת"כ אי לגר יכול לגר תושב ת"ל ללוי, ובהתורה
 והמלוה שם רמו למ"ש בפרשת אחרי סי' ע"ה ועי"ש שהראה כמה
 מקומות דכתיב גר ור"ל ג"ת, אלא ודאי דכונתו רק על לשון חכמים
 דס"ל

ואין צורך להחזיקו יותר מאלו דומה לתכשיל שהקדימתו מלח כיוצא יעשה
 והטעם מסרבו וכו'. ומפרש רבינו דהיינו צמי שאינו ש"ץ קבוע דאילו ש"ץ קבוע אין
 לו לחמתו שיאמרו לו כלום אלא הוא מעצמו יעלה ואדרבה אין ראוי לו להמתין
 שאחרי לו שיעבור לפני התיבה שראוי שיהיה סומך על דיבור הציבור שמינוהו לכך
 וכן הרא"ה אהא דצריך לסרב ומיהו הכל
 לפי המינים והמחמדים שאם המינים אדם
 גדול אין מסרבין בו כלל :
ואם טעה ש"ץ וצריכים להעמיד אחר
 תחתיו אותו שמעמידים תחתיו לא
 יסרב משנה שם :
האומר איני יורד לפני התיבה מפני
 שבגדי צבועים וכו' משנה
 נסקח הקורא את המגילה עומד (כד :)
 האומר איני עובר לפני התיבה בצבועים
 אף בגדים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור ובגמרא מ"ט חיישין שמה
 אמקורסת נורקה בו ופירש"י שדרך הפיקורסים להקפיד בכך וכתב הרמב"ם בפ"י
 מהלכות תפלה דלא יעבור באותה תפלה דוקא . וכתב עליו הריב"ש בתשובה דעת
 יצ"ע שאין חוששין לו לעולם ודי לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שחזיקוהו באפיקורס לעולם
 וכתבנו שיש לו לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שחזיקוהו באפיקורס לעולם
 וכתבנו שיש לו לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שחזיקוהו באפיקורס לעולם

לזה בתשובה בס"ד ובהג"ה ש"ע כתב בסתם דאין לו להיות ש"ץ להתפלל ערבית של
 שבת ולא ביאר דדוקא במתפלל מצע"ו ושגגה היא לפניו : ישתבח

כתוב (ה) : כתב האגור כל המתעבד להיות ש"ץ של מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוטה הימנו ויחיד מוחה בחזנות וה"ר משה בן
 קולון כתב בשורש מ"ד שהתפלה הוא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל צבור ואין ראוי שיהיה אדם
 עליו להתפלה ויילכך אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר (ו) :
כתב המרדכי בפרק החובל שהשיב רבינו מאיר על החזן שהיו רוב הצבור חפצים בו ומקצת לא נתרצו ונעשה ע"פ השר של עיר שדיקש הממאנים להתרצות לא טוב
 עשית להמנות ע"פ השר ובארצינו היו מקפידין על דבר זה וכבר נעשה בימי אבי העזרי שנתמנה חזן והלך אחד ונתכוון לכבדו וגרס שהגמון שלח אחריו ולקח
 מגפת שעל ראשו ונתן עליו ואמר הילך החזנות וכעס מיד אף כנגד הגמון העיר ואמר אדוני אין דיני לקבל ממך עבודת בוראנו ולא קבל עליו וסברנו שקנס גם את
 היהודי גם כגדון זה החזן עליו לתקן עכ"ל (ז) :

כתוב (ח) : כתב האגור כל המתעבד להיות ש"ץ של מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוטה הימנו ויחיד מוחה בחזנות וה"ר משה בן
 קולון כתב בשורש מ"ד שהתפלה הוא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל צבור ואין ראוי שיהיה אדם
 עליו להתפלה ויילכך אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר (ו) :

כתוב (ט) : כתב האגור כל המתעבד להיות ש"ץ של מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוטה הימנו ויחיד מוחה בחזנות וה"ר משה בן
 קולון כתב בשורש מ"ד שהתפלה הוא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל צבור ואין ראוי שיהיה אדם
 עליו להתפלה ויילכך אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר (ו) :

כתב (י) : כתב האגור כל המתעבד להיות ש"ץ של מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוטה הימנו ויחיד מוחה בחזנות וה"ר משה בן
 קולון כתב בשורש מ"ד שהתפלה הוא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל צבור ואין ראוי שיהיה אדם
 עליו להתפלה ויילכך אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר (ו) :

דרכי משה
 חזנות הגאונים עם הארץ ש"ץ וקולו ערב והעם חפצים בו ויש שם ת"ח ואין קולו ערב איזה מהן קודם והשיבו דת"ח קודם כי יודע מה מתפלל עכ"ל גם בא"ז איתא תשובה זו
 וסו"ט שם אפילו בן ק' שנים ואינו מבין מה שמדבר ויש שם בן י"ג שנה ויום אחד המבין יורד לפני התיבה עכ"ל : (ה) וכתב עוד לקמן (סימן קצ"ט) דהכי נקטינן : כתב
 וסו"ט ס"ק דחולין בשם רבינו שמהח דשונא לא יתמנה ש"ץ והאריך בתשובה עכ"ל : (ו) וכ"כ מהר"ם פדו"א דאם נעשה אחד שונא לש"ץ לאחרי שנתמנה ש"ץ לא יוכל
 לומר וכתשובת מהר"ל סימן י"ז האריך בדבר והר"י כתב בפסקיו וז"ל מהר"ם א"ז שמע על הנוהגים שהיהוד מוחה בש"ץ אפילו בלא טעם וכעס הרבה לפסוק כך שיחיד כל
 דין וכל מחות בשי"ץ טעם אך יציע טעמו ודבריו לפני טובי העיר אם יראו שדבריו נכונים ושמפני זו ראוי למוחות יעשו וכ"כ מהר"ר חיים שבתי גם בעיני לא טוב להחזיק
 נסנתזה לתת יד לכל יהוד למחות בלי טעם טוב עכ"ל כתב בא"ז דש"ץ צריך להחניף לציבור ולהעביר על מדותיו אבל במילי דשמיא צריך להוכיחן ועיין בא"ז שהאריך בתשובה
 גרעם אלו וכתב בשם הר"י חסיד דש"ץ צריך להיות אהוב להקהל שאם לא כן כשקורא התוכחה סכנה היא למי שאינו אהוב ואמר שאם אדם יודע שהחזן אינו אהוב אם יקרא
 אותו לתוכחה אל יעמוד כי יכשל אם יעמוד : (ז) ועיין בחושן המשפט סימן ג' וכתב הרשב"א בתשובה ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים ורוב הקהל רוצים בו ומיעוט
 מוחה הדין עם השי"ץ אע"פ שאין קול בנו ערב כקול הזקן אם ממלא מקום אבותיו בשאר דברים הוא קודם לכל אדם שנאמר והכחן המשיח מבניו וגומר והאריך שם בתשובה :
 (ח) וכן כתב בא"ז תשובה ארוכה על זו שראוי לשכור חזן ולהשתדל לו סיפוקו חלף עבודתו כדי שלא יבא לידי התרשלות כמו שהכנהנים והלויים במקדש היו לוקחים תרומות
 ונעשות חלף עבודתן : (ט) ופ"ק דב"ב ובמרדכי ע"ג דף רמ"ד תשובת מהר"ם על שכירות החזן בימים נוראים שמחשבים לפי ממונו ונורן טעם ברבר שתלוי בממונו כי מחמת
 נשם לא יוכלו לצאת מבתיהם לעיר אחרת ולהניח ביתם ריקם ומשמע ששכירות החזן של כל השנה כמו שנוהגים לשכור חזנים שלנו דלא נוכל לומר טעם זו אין מחשבין לפי
 סטן לבד ובהגה"מ פ"א דתפלה איתא ג"כ תשובת מהר"ם וכתב דלכסוף כתב שגובין חציו לפי ממונו וחציו לפי נפשות וכן הוא בהגהת מרדכי דב"ב ובתשובת מהר"ל סימן ס"ז
 אף ונזכר לפי הממונו ונוטלים שכר החזנים מקופה של ייבור שנוטלים משם שאר העולים : ג ופסק ב"י סי' נ"ה דהכי נקטינן להלכתא חציו לפי ממונו וחציו לפי נפשות וכ"כ
 מהר"ם פדו"א בתשובה סי' מ"ב דמנהג שלהם בכל הק לילת שגובין חציו לפי ממונו וחציו לפי נפשות ונתינו שדל ועשיר נותנים לו שכירות בשוה וגם יש לו איזה
 קצבה מכל נשואים ואותו הקצבה היא לפי הממונו : ועיין בח"מ סימן קס"ג שם כתבתי שאין בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מנין אלא בימים נוראים אבל לא בשאר ימות
 השנה אבל אם יש להם מנין כופין זה את זה לשכור להם ש"ץ וב"י כתב מקצת דינים אלו בסיון נ"ה : (י) כתב עוד שם בכלבו ש"ץ שמרגנין אחריו שנתפס עם אשה זונה או
 שסור אדם מיראאל או גיזם למסור אין מועבירין אותו משום ריבון בעלמא אבל אם יש עליו עדים מעבירין אותו וש"ץ שאינו רוצה להתעטף בציצית ואומר שנאמר וראיתם אותו
 ונחתם ועשיתם את כל מצות ה' ומי שאינו עושה כל המצות לא יתעטף בציצית מודיעים אותו שטעה בפירוש המקרא ואם לא חזר כיון שמעיו לגלות פנים בתורה שלא כהלכה
 סגורים אותו וש"ץ ששוחט ובודק ולאחר הבדיקה אינו רוחץ ידיו וזרועו מלכלוך הבהמה ומסיריחין בגדיו אם רוחץ ידיו ומחליף בגדיו קודם התפלה להתפלל בנקיות אין אתם
 ויקיים

פרישה
 (י) צריך לסרב מעט וכתב הרא"ה ומיהו הכל לפי המינים והמחמדים שאם המינים אדם גדול
 אין מסרבין בו כלל : (יא) מפני שבגדי צבועים כו' שדרך הפיקורס להקפיד בכך
 וכתבנו שיש לו לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שחזיקוהו באפיקורס לעולם
 וכתבנו שיש לו לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שחזיקוהו באפיקורס לעולם

חרושי הגהות
 על חת שפסק לקמן בסיומן נ"ה דגובין חציו לפי ממונו כו' היינו בשכר החזנות של ר"ה ויו"כ דאילו בשכר החזנות של כל השנה הא פסק להדיא בש"ע בסיומן זה שמורעים
 מקופת הקהל כו' לפי שאין יד העני משגת כחעשירי ובד"מ הנדפס בפ"ע לא הזכיר כלל מזה שהב"י פסק בו להלכת :

הלכות ברכות סימן נג

פג באר הגולה

צ נכוח ל"ד
 ק סכ"א ר שס
 במשנה ש מגילת כ"ד
 ת ר"י ור"ן וברמב"ן
 ופס"א ג"י ור"ל
 סג"ג א אגור
 ומהר"ק בשורש מ"ד
 ובשם רבי שמחה

ובוע צריך (יס) (מד) לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה ולא יותר מדאי אלא פעם ראשונה מסרב
 בשיאמרו לו פעם שניה מבין עצמו כמו שרוצה לעמוד ובפעם שלישית יעמוד קואם האומר לו
 שירד הוא אדם גדול אינו מסרב לו (כ) (מה) כלל: וכן ראם טעה ש"צ וצריבין להעמיד אתר תחתיו
 ונתו שמעמידן תחתיו לא יסרב: י"ן שהאומר אינו יורד לפני התיבה מפני שבגרי צבועין או מפני
 שברגלי סנדל (מו) לא ירד (מו) באותה תפלה כלל מפני שדרך האפיקורסין להקפיד בכך וחיישינן
 שמא אפיקורסות נזרקה בו: (הגה ואפי' חס נותן (מח) אמטלם לדבריו לא מהני) (צ"י בשם ר' יסונסו):
מ' תיש מונעים (כח) גר (ממ) מלהיות ש"צ (נ) ונדרחו דבריהם אפילו יחיד (נא) יכול לעכב ולומר
 (נב) אינו רוצה (נג) שפלוני יהיה חזן אם לא שכבר הסכים עליו (כז) (נד) מתחלה: ודוקא שיהיה
 אותו יחיד פעם הגון על פי (נה) טובי העיר אבל בלאו הכי אין יחיד יכול למחות בש"ס (מהר"ו פי' ס' ואם הוא

שערי תשובה

באר היטב

הסג"ש חס הסכור עדיין עומדים בסיומו ליה לן כה: (כח) גר. עכ"ל שכתב
 שממזר תלוי במחלוקת אם כשר לכתוב תפילין. ור"ל שהוא פלוגתא במרדכי ועיין
 לעיל סי' ל"ט ועיין בר"י ביו"ד סי' רס"א ובדברי הש"ך שם ובספר ראשון לציון
 (שחיבר קדוש ה' בעל הא"ח) כתב לענין דינא דהפסול אינו אלא ביריעה דלא יבא
 ממזר שאינו כותב האזכרה לשמה אבל שאר הס"ת כשרה. ובבר"י שם ביו"ד מסיק
 דכל הס"ת פסול גם לא יהיה ש"ך אך תפילין שכתב כשרים כמ"ש מור"ס סי'

ומה אפי' בא' מעיניו שלא יתפלל בימים נוראים שיכא דאיכא אחר
 יאוי והגון כיוצא בזה ע"ש וע' בתשו' ח"ש סי' י"ו. ובלחם רב סי' צ'
 בדבר שמואל סי' י"ב: (יס) לסרב. ש"ס שלא רצה להיות עוד ש"ס וקבלו
 אחר במקומו ח"ש רשות כיון שבידו עוד להיות ש"ס. ודוקא מהקבל ח"ש
 יכול רשות אבל מש"ס השני צריך ליטול רשות. תשובת יד אליהו סי'
 מ"ד ע"ש: (כ) כלל. דאין מסרבין לגדול. וכתבו החוס' ספ"ז דפסחים
 בדבר גסות ושררה אפילו האומר לו הוא אדם גדול יסרב: (כח) גר.
 ויס נחמיק. ש"ס ממזר תלוי במחלוקת אם ממזר כשר לכתוב תפילין.

לפי שלא יוכל לומר אלהי אבותינו ונדרחו דבריהם דכתיב כי אב המון
 שכנה"ג הגהת צ"י: (כז) מתחלה. ואם קבלוהו לזמן ונשלים הזמן לא

ביאור הלכה

משנה ברורה

להמתין כלל. ומ"מ בדוחק יש ליישב דעת השו"ע דמיירי הגמרא בש"ך שאינו קבוע
 לענין התפלה רק שהוא ממונה לשאר דברים ולפי מה שפי' רש"י בחולין כ"ד ע"ב ד"ב
 ש"ך שהוא ממונה לתקיעת שופר ולנדות ושאר דברים עיי"ש ואע"ג דבדורתי מהר"ם
 הסכור שיהיה הוא שלושה ג"כ לתפלה מ"מ עבד דמימלך משא"כ בש"ך שהתמנותו
 היה סעיף שהוא יהיה הש"ך לתפלה ח"ש למימלך כלל ובלוים שם כיון שזה סיוס הא'
 שחתמו לעבודתם כדמוכת בקרא שם אפשר דגרע מש"ך קבוע שעומד תמיד לק: *לא

מתין. שהרי כבר מיונהו לזה: (מד) לסרב. שליה ליבור שלא רצה
 היות עוד ש"ך וקבלו אחר במקומו ח"ש רשות כיון שבידו עוד להיות
 ו"ן ודוקא מהקבל ח"ש רשות אבל מהש"ך השני צריך ליטול רשות כן
 כתב בתשובת יד אליהו ולפי מה שביארנו בזה"ל גם ש"ך כזה צריך ליטול
 רשות מתחלה: (מה) כלל. דאין מסרבין לגדול. וכתבו ההוספות סוף
 ורק ז' דפסחים בדבר גסות ושררה אפילו האומר לו הוא אדם גדול
 סרב: (מו) לא ירד. ואפילו (לט) אם הוא מתמרט אח"כ ואומר הריני

עובר בצבועים לא שבקין ליה: (מז) באותה תפלה. דכיון (מ) שלא שמעו
 צמנו כהדין דברי אפיקורסות די לחוש עיי"ז לאותה תפלה לבד: (מח) אמטלם. כגון שאמר שדיבורו היה לכבוד המקום וללבוש לבנים
 ו"מ כיון שהצבור בקשו ממנו להתפלל להם כך לא היה לו להיות סרבן כיון דמדינא מותר. כתב הפ"ח דוקא אם אח"כ אמר האמתלא אבל
 אם מיד כשאמר שאינו עובר בצבועים אמר תיכף הטעם שאין דרך כבוד לד' כ"ח בלבנים ירד עיי"ש: (ממ) מלהיות ש"ך. לפי שלא יוכל
 לאמר אלהי אבותינו אבל כשהוא מתפלל ביע לבין עצמו יאמר אלהי אבות ישראל: (נ) ונדרחו דבריהם. דהוא יכול לומר ג"כ אלהי אבותינו
 ואברהם נקרא אב המון גוים כדכתיב כי אב המון וגו' מפני (מא) שלמד לכל העולם חמונת ז'. ש"ך ממזר תלוי במחלוקת אם ממזר כשר לכתוב
 ופילין [כן כתוב בשו"ת כנה"ג ולפי זה להמ"א צבי' ל"ט שכתב בשם הד"מ דמותר לכתוב תפילין מותר להיות ש"ך חמסם בספר ברכי
 וסף ביו"ד רפ"א מסיק דש"ך לא יהיה ותפילין שכתב כשרים: (נא) יכול לעכב. בעת ההתמנות והטעם (מב) שהרי התפלות במקום התמידים
 וקטום וכל ישראל יש להם חלק בתמידים ומי יוכל להקריב קרבנו שלא מדעתו אם לא שכבר הסכים עליו ואז אין יחיד וגם חני סקהל יכולין
 העבירו אפי' רוצים ליהן לו שכרו משלם כיון שלא עשה שלא כהוגן אבל רוב סקהל יכולין להעבירו אם נחמין לו שכרו משלם [ח"ן] ועבשו
 ארשות להעבירו רק ביד ז' טובי העיר או הנבדרים כל מקום ומקום לפי התקנה [פמ"ג]: (נב) אינו רוצה. (מג) ודוקא שיש ש"ך אחר שיוכלו
 וקהל להשכירו בדמיו אבל אם אינו בנמצא או שהוא בנמצא אלא שבה להוסיף בדמים יכולין הקהל לומר לו אין בידינו להוסיף אלא הוא יוסיף
 ושלו ואף אם יברר טענתו שזה השני הוא מעולה מן הראשון כנגד תוספת הדמים אפי' יכולין הקהל לומר לו אין בידינו להוסיף אלא הוא יוסיף
 דמים: (נג) שפלוני יהיה חזן. ה"ה בכל המינים יכול למחות אפילו בחכם מרבין תורה [תוס' ישיבה] ודוקא כשרוצה לקבל אחר אבל אם
 וחה שאינו רוצה שיהיה מרבין תורה בקהל פאיטא שאין במחאתו כלום ואפילו המיעוט יכולין לכוף לרוב ואפילו ברובה למנות אחר אם
 וחו שרוב סקהל מסכימים עליו הוא עדיף מזה ג"כ אינו יכול למחות ואפשר דאפילו מיעוט יכולין לכוף לרוב לשכור מעולה [כנה"ג] כתבו
 אחרונים שזה סדין דשו"ע הוא דוקא בימינו אבל היום שידוע שבעו"ה סרבה מחזיקין במחלוקת בלי טעם וריח וכונתם שלא לש"ש אם היו צריכין
 שאלו לכל יחיד ויחיד בענין המינויים בין לענין מינוי הש"ך או מרבין תורה ואב"ד בעיר וכל כה"ג לא היו מסכימים לעולם ע"כ הולכין אחר
 יוצ פורעי המס ואפילו פסולי קורבי בנייהם [מ"א] ועכשיו המנהג שהולכין אחר ז' טובי העיר או אחר הנבדרים מן הקהל ע"ז כל מקום ומקום
 סי מנהגו [פמ"ג] והכל שלא ירבו המחלוקת ואין משגיחין על יחיד והמ"א כתב עוד טעם דלא שייך היום דין דעיכוב יחיד לענין ש"ך
 דוקא בזמניהם שהיה הש"ך מוגיף רבים י"ח בתפילתו אז היה יחיד יכול לעכב דאין נעשה שלוחו בע"כ משא"כ עתה שכולם בקיאים רק
 ג"ך הוא לפיוקים ח"ש שאומר קדיש וברכו אין כל כך קפידא: (נד) מתחלה. ואם קבלוהו לזמן ונשלים הזמן לא מקרי האכים עליו
 ומחלה דעכשיו הוי קבלה חדשה וכאלו לא היה שם עדיין [ט"ו] ועיין מה שכתבנו בסוף ס"ק הקודם. ראובן שהיה ש"ך שכיר שגה והשלים
 ונתו והתחיל להתפלל ימים מספר מהאנה החדשה ומקצת אנשים מיחו בו באמנם שכבר נשלים האנה שהשכירוהו ואינם רוצים אותו עוד
 הש"ך טען שמאחר שכבר התחיל להתפלל בימים נוראים שהם מהאנה החדשה ולא מיאמו בו שלחיותו שכיר שנה מקצתה ככולה ושיפרעו לו
 נשלים טעק בהשבעה מ"ך דהדין עם הש"ך. עיין לקט הקמה י"ד ע"א: (נה) טובי העיר. ר"ל שהגיע לפניהם חיזה ענין שבשביל זה אינו
 מסרלה

שער הציזון

אמר גם למכרע"ה מותר: (ל"ז) ט"ז: (ט) טכ"י: (מא) סרמנ"ס: (מב) צ"י: (מג) בש"ס רש"ל:

ג"פ דוקא בישראל הוא גז"כ אבל בעכו"ס דהוא בכלל דינים צוודאי אין חילוק ונהרג על אונאת קטו"מ ג"כ אך אינו משיב כי גם בישראל לא ניתן להשבוץ . ובחליפין דעת הר"מ דכניש ג"כ אין זהם אונאה ופירות צפירות שייך אונאה עבש"ע ובראש"ד ובמ"מ ולח"מ ובשכירות מטלטלין שייך ג"כ אונאה. ומבואר בר"מ ובש"ע דהשוכר את הפועל אין צו דרך אונאה דהו"ל דין עבד ועבדים אין זהם אונאה ובקבלן יש דיעות ע"ש מבואר דבעבד עבדי פשיטא דל"ש אונאה דהוי כע"כ דלהקט לקרקעות ועכ"מ כתב אש"ג דוהתנחלתם בע"כ כתיב מ"מ גם זה כיון שיש שם עבד עליו אין לו אונאה עיין מ"ל ובש"ד ח"מ סי' ל"ה סקח"י ובלח"מ שם אי ע"פ דין קרקעות למו . וכבר הבאתי לעיל דאונאה בכלל גזל להר"מ ח"כ עוברין על ג' לחוין כמו בגזל ע' ר"מ ספ"א מה' גו"א והארכתי לעיל בח"ז קלת באלו הלחויין . ופשוט דלאו זה דאונאה שייך אס' מאנה למרש או לקטן בענין שמעטיהם קיימים ובענין שאין מעטיהם קיימין אלא מדרבנן עס"י רמ"ג מ"מ שייך הלחוי מה"ת וק"ל ועקלה"ח סי' רכ"ג מביא שם ריטב"א קדושין ח' המוכר שיה חמש בשש ולהאי לוקח שיה שש אין צו אונאה דבתר דידיה אוליין מהש"ס דר"כ גזר"ה רבה הוא ובקלה"ח הניחו בל"ע :

מצוה של"ח (א) שר"א להנות כו' בדברים עיין ר"מ פי"ד מהמו"מ וכו' הרהמ"ח דאס מחיל להקטעט עמו מותר להנות כו' וע' בח"מ סרכ"ח מביא דעת הג"י דמי שאינו ירא שמים מותר להנות כי עמיתך כתיב עס' שאחך בחורה ובמלות ע"ש ואין לוקן על לאו זה כמ"ש הרהמ"ח הטעם . ונהג בכל אישי ישראל וכו' הרהמ"ח ואפי' בקטנים ראוי לזכר כו' נלע"ד דלאו זה קאי על קטנים ג"כ דמ"ש אס הוא קטן דנכלס עמ"מ סי' ח"ך צוודאי מוזכר עליו כ"י . ועבד כנעני הוי בכלל עמיתך כמ"ש כ"פ בח"ז ח"כ גם עליו עוברים בלאו הזה וז"פ ופ' צלוה"ת על התורה פ' צהר כ' אף

דלאו דלעיל הוא רק במטלטלין מכל מקום לאו זה עוברים גם בקרקעות כי לא גרע מאונאת דברים ע"ש ודפח"ס וס"י :

מצוה של"ט (א) שר"א נמכור שדה בחרץ ישראל לנמיתות כו' דיני מלוה זו מבואר בר"מ פי"א מה' שמטה ויובל וכן דין שדה

לחווה שהביא כחן הרהמ"ח והכתוב בקילור אסור למכור ביתו או שדה לחווה עד שהעני ואין לו מה יאכל אבל למכור ולעשות צו סחורה או כדומה אסור ואס' עבד ומכר מכירתו מכירה והמוכר שדה לחווה הדין כן כל שני שנים הראשונים מעמוד השדה צד הלוקח ואוכל פירות ואס' רלה המוכר לפדות אינו רשאי ואפי' הלוקח רולה ג"כ אינם רשאים . והנה דר"ז דאינו גואל בפחות משני שנים אינו מבואר במשנה בערכין דוקא שדה לחווה ואף שדה מקנה שקנה מל' ושהמה צידו כמה שנים ומכר לאחר אינו רשאי המוכר הזה לגאול מיד הלוקחו פחות מנ' שנים ואפי' ברלון הלוקח אך מד' הר"מ קלת משמע דר"ז בשדה לחווה דכתב בה"ט המוכר שדה בזמן היוכל כמו שביארנו אינו מותר כו' ומלשון הר"מ שכתב כמו שביארנו משמע דמיירי מענין שכתב לפני זה ושם מיירי משדה לחווה . אך אין הכלע דקאי כמו שביארנו דיני יובל וכן הפסוק בפרשת צהר במספר שנים כו' דלמד ד"ז אינו מוזכר שדה לחווה ח"כ נהג בכל השדות אף בשדה מקנה וד"ז דוקא בזמן שהיה היוכל נהג וצ"ל (או) [אבל] בזמן שאין היוכל נהג אינו נהג ד"ז וכן שאר הדינים במלוה זו ובמלות הבאים אח"ז כמבואר בדברי הר"מ ובהרהמ"ח . ופשוט דחנאי שיחזור בחוק שני שנים ג"כ לא מהני כיון דשניהם אסורים אין צדס למחול כמ"ש הרמב"ן מביא דבריו הרב המחבר לענין מכירת לנמיתות ה"ה כחן ול"ד לע"מ שלא תשמענה שביעית ועיין בנ"י שכ' דא"י להקטעט על מכירה חלוטה דאין הארץ שלהם דכתיב כי לי הארץ ואין להם רשות למכור מה שאינו שלהם ה"ג דשתי שנים גזרה התורה שהיא צד הלוקח

שיש בו אונאה עד כך וכך אם תרצה ליקח אותו ע"מ שאין לך עלי אונאה קחנו ואם לאו הנח אותו אין לו עריו אונאה אח"כ ולא אפי' הרעיות דברים ויתר פרטים בפ"ד מציעא (ח"מ סי' רנ"ז) ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות . ועובר עליה ועשה אונאה לחבירו לדעת בשתות או יותר עבר על לאו זה אבל בפחות משתות התירו ז"ל להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב שימצאו ב"א צרכיהם מוכנים בכ"ס ואין לוקן על לאו זה לפי שניתן להשבון .

מצוה של"ח דיני אונאת דברים

(א) שלא להנות א' בישראל בדברים כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערותו ואין בו כח להעזר מהם . ובפי' ארז"ל כיצד אם הי' בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים היו חלאים באים עליי לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך . ראה המרים מבקשים תבואה לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא יודע שאין לו . ולא יאמר לתגר בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח וע"ז נא' ולא תונו איש את עמיתו . שורש מצוה זו יודע כי היא לתת שלום בין הבריות ונדוד השלום שהברכה בו מצויה וקשה המחלוקת כמה קללות וכמה תקלות עמיתו . מדיני הכצוה כמה אזהרות וכמה זירוויין שהזהירונו חז"ל בענין זה שלא להכאיב את הבריות בשום דבר ולא לביישם והפליגו בדבר עד שאמרו שלא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים וראוי להזהר שאפי' ברמז דברים לא יהי' נשמע חירוף לב"א כי התורה הקפידה הרבה באונאת דברים לפי שהוא דבר קשה מאוד ללב הבריות והרבה מב"א יקפידו עליהם יותר מן הממון וכמ"ש ארז"ל גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שבאונאת דברים נאמר ויראת מאלהיך ונו' . ולא יהי' באפשר לכתוב פרט כל הדברים שיש בהן צער לבריות אבל כ"א צריך להזהר כפי מה שיראה כי הקב"ה יודע כל פסיעותיו וכל רמיותיו כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב וכמה מעשים פתבו לנו ז"ל במדרשים ללמד ע"ז מוסר ותוכן הענין פ"ד מציעא (שם) ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכ"ז בוז"ג ואפי' בקטנים ראוי להזהר שלא להכאיבן בדברים יותר מדאי זולתי כמה שצריכין הרבה כדי שיקחו מוסר ואפי' בבניו ובנותיו וב"ב של אדם והמקיל בהם שלא לצערם בענינים אלה ימצא חיים ברכה וכבוד ועובר ע"ז והכאיב את חבירו בדברים באותן שפי' חז"ל בבעל תשובה ובחולה וכיו"ב עובר על לאו זה . אבל אין לוקן עליו לפי שאין בו מעשה . וכמה מלקיות מבדי רצועה של עגל יש ביד האדון המצוה ע"ז ית' ויתעלה . ואולם לפי הדומ' אין במשמע שאם בא ישראל אחד והתחיל והרשיע לצער חבירו בדבריו הרעים שלא יענהו השומע שא"א להיות האדם באבן שאין לו הופכים . ועוד שיהי' בשתיקתו שיה למברכים כמו על החירופים . ובאמת לא תצוה התורה להיות האדם כאבן שותק למחרפיו כמו למברכים אבל תצוה אותו שנתרחק מן המדה הזאת ושלא נתחיל להתקוטט ולחרף ב"א ובכן ינצל כל אדם מכ"ז כי מי שאינו מבעלי קטטה לא יחרפוהו ב"א זולתי השומים הנמורים ואין לתת לב על השומים . ואם אולי יכריחונו מחרף ב"א להשיב על דבריו ראוי לחכם שישב לו דרך סלסול ונעימות ולא יכעס הרבה כי כעס בחיק כסילים ינוח . וינצל עצמו אל השומעים מחירופיו וישליך המשא אל המחרף זהו דרך הטובים שבב"א . ויש לנו ללמוד דבר זה שמותר לנו לענות כסיל לפי הדומה באשר התירה התורה הבא במחירת להקדים ולהרגו שאין ספק שלא נתחייב האדם לסבול הנזקין מיד חבירו כי יש לו רשות להנצל בידו . וכמו כן מדברי פיהו אשר מלא מרסות ותוך בכל דבר שהוא יכול להנצל ממנו . ואולם יש כת מב"א שעול' חסידותם כ"כ שלא להכניס עצמם בהוראה זו להשיב חורפיהם דבר פן יגבר עליהם הכעס ויתפשטו בענין יותר מדאי ועליהם ארז"ל הנעלבין ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינם משיבין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנבורתו :

מצוה של"ט והארץ לא תמכר לצמיתות

(א) שלא נמכור שדה בא"י לצמיתות שנא' והארץ לא תמכר לצמיתות כלר שלא יתנו ביניהם מוכר ולוקח לעשות ממכרם לצמיתות . ואע"פ שהיובל מפקיע בע"ב שא"א להם להתנות ע"ז לפי שהוא כנגד מצות התורה . אעפ"כ אם עשו כן עברו על מצות התורה

וע' פ' החובל ור"מ פ"ג מה' חובל דהמבייש את הקטן אם כשמכילימין אותו נכלם חייב בבושת וא"ל פטור א"כ כאן במפתח קטנה דחינה נכלמת פטור מבושת. אך יש לחלק גבי חובל בבושת לקטן ואף לקטנה ואינה לאב עבש"ס ור"מ והכא הבושת לאבי' אפשר מחמת דמבייש את האב חייב בכ"ע ואף דטובה ג"כ פטור ולי"א דמבייש לאב ז"א דבשופיה ל"ש בזיון לאב פ"ט פרק החובל ומ"מ אפשר דהבושת הוא מחמתה רק האב זכה א"כ ל"ש טושת בקטנה כ"כ. רך דנרא' מהש"ס דהבושת הוא מחמת זיוס האב א"כ בכ"ע חייב אך בקטנה שאין לה אב דשייך לה א"כ בקטנה ביותר אין לה ול"ע היטב בש"ס כאן ובהחובל ועיין טו"ס סנהדרין ע"ג ט"ז ד"ה במפתח כתבו דאפילו מפתח יתומה או נחארסה ונחגרסה שהקנס שלה דאמרינן דאין לה קנס דמחלה כמ"ל מכל מקום משכחת לה קנס אם אמרה בפירוש בשעת ביאה שאינה מוחלת מגיע לה הקנס ע"ש :

מצוה ס"ב מבשפה לא תחיה

(א) **וב"ד** כו' וכ"ה לשון הר"מ פי"ד מה' סנהדרין ה"ג כל מחויב מיתה שלא המיתו אותו ז"ד בטלו מ"ע חן מכסף שעברו גם כן על ל"ת נראה ג"כ דלאו הוה דוקא על הב"ד. ולכאורה מנ"ל זה נהי ודאי המשפט לדוט אלא זב"ד של כ"ג אצל אס הב"ד דטו אותו וגמרו דינו והל"ז ברח או עמד על נפשו אפשר דמלוה על כל ישראל להרוג אותו מלאו הוה. הן אחת דמבואר בר"מ שם ה"ח דהעומד על נפשו הורגין אותו בכל מיתה ואין רשות לשאר העם להמיתו לפיכך אס נקטעה יד העדים פטור א"כ המלוה אינו על כל ישראל אך עכ"פ מלוה על העדים. גם מבואר שם אס היו העדים גדמין מחמלה יהרג ביד אחריים ע"ש. עכ"פ נראה דהיה מלוה על כל איש שיכול להרגו שיהרוג אותו ונהי דהע"א אפשר אך לב"ד כמ"ש במקומו על כל פנים הללו הזה הוא על כל שרשאי להרגו ועובר על לאו דל"ת אס אינו הורגו. וגם אס היו העדים גדמין דרשות או מלוה על כל אדם שיהרגוהו א"כ כאן עובר על לאו. ונשים גם כן בכלל לאו זה אס יכולים להרגו אך בדין דיד העדים תהיה בו לא משכחת נשים דלאו עדים כינהו אצל ההריגה עלמה במקום שא"ל יד העדים כגון בגדמין נראה דהללו הוא על כל ישראל ונשים בכלל אס יכולין להרגו. גם מה שכתבנו מד' הרהמ"ח דאס זב"ד לא עשו משפט עוברים על לאו זה קל"ע דנרא' דכ"ז דלא דטו ונחייב א"ע על לאו זה רק מ"ע עליהם לדון כמו כל ר"ג אצל בלאו זה א"ע כי עדיין א"י אס הוא מכסף כ"ז שלא גמרו דיט רק כנגמר הדין שהוא חייב הב"ד עוברים על ל"ת זו וכ"ג מדברי הר"מ שהבאנו לעיל. וגם מ"ש הרהמ"ח דוקא בא"י כתבתי כ"פ דאיטו מדוקדק דב"ד טהג בח"ל ג"כ בזמן שדין בא"י דין ג"כ בח"ל ער"מ כסוף הפרק ע"ש ולכאורה לל"ע זב"ד הרהמ"ח דספס וגם הר"מ שם ספס דכל מחויב מב"ד א"ע על ל"ת רק מכסף נראה דוקא מכסף לבד ולא שום מחויב מב"ד הנחשבים שם ובחמת סנהדרין ס"ז חקרו מנלן דמכסף כסקילה אר"י אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יאלו להקיש טו' ופרש"י בכלל מכשפים היו ונאמר לא תחיה אלא יאלו מן הכלל ללמד על הכלל כולו שחייב סקילה א"כ מבואר בדברי ר"י דגם אוב וידעוני בכלל לאו זה. אך אפ"ל דר"י ס"ל כן אצל מבואר שם דר"ע ס"ל דילפינן מכסף מסיני כג"ש וסובר דאוב וידעוני אינו בכלל מכסף וה' כר"ע מחזירו ע"כ דין זה איטו אלא במכסף בלבד אך דמבואר שם מכשפה א' האיש וא' האשה ומח"ל מכשפה מפני שרוב נשים טו' ופירש"י א' האיש וא' האשה דהא גבי אוב וידעוני דמכשפים הם לא חילק בין איש לאשה דכתיב איש או אשה א"כ חזינן דכל הלימוד דמכסף ג"כ בכלל הוא מאוב וידעוני דהם בכלל מכשפים א"כ ודאי בלאוב וידעוני גם הב"ד או כל ישראל כמ"ל עוברים בלאו הזה דמכשפה ל"ת. וראיתי בטיו"ד סי' קע"ט הביא שם אוב וידעוני ונח"ז כתב מכסף כולל כל אלו וכתב הב"ד ד"ה ומ"ש מכסף ל"י מאי קאמר דאי אוב וידעוני קאי חייבי סקילה כינהו מלך ענמס ומה לטו אס יהיו בכלל או לא יהיו עכ"ל. ולפמ"ש ניחא דפטור סובר דהם בכלל מכשפים א"כ הם נכללים בלאו זה דמכשפה. אך לכאורה אין נ"מ האידעה בזה"ז ואי"ה במקומו יבואר אך כאן לריך אני להתלמד בלאו הזה דאפשר אוי"ד ג"כ בכלל ומהר"מ והמחבר שסממו כאן נראה דדוקא מכסף לחוד ול"ע. ועיקר הללו דכיוסף יבואר במקומו וכאן הוא רק הללו שלא תחי' כמ"ש הרהמ"ח ולפמ"ש על הללו הזה כולם מזהירים

כל האשים מבני ישראל חן מחש"ז כמו בכל ל"ת שבתורה :

מצוה ס"ג אונאת גר
 (א) **שנמנענו** טו' וכפלה האזהרה דכתיב לא תוננו פנעס אחרת כו' ט"ס הוא ולי' לא תוט כי כאן כפ' כתיב וגר לא תונה ונפ' קדושים כתיב וכי יגור טו' לא תוט אותו וכ"ה זב"מ פ' הזהב כ"ט ע"ב דהמאנה את הגר

עובר צ"ג לאין וגר לא תונה וכי יגור טו' לא תוט איש את עמיתו דהוא בכלל ישראל. והנה השני לאין אונאת הגר ואונאת ישראל נמנין בשני לאין במנין המלות כי הם באנשים חלוקים וזגר אפי"פ שיש עוד לאו מכל מקום לא נמנה ככל הלאין שיש הרבה אזהרות כמו שנת דומי' וז"פ למי שלמד ספר הסמ"ק להר"מ ומכל מקום יש לו טעם כמו העובר על ג' לאין. ומבואר כאן דבכ"ד מקומות האזהרה תורה על הגר ע' זב"מ שם מבואר דבכ"ז מקומות ואמרי לה במ"ז מקומות ובדל"י ס"ס הוא

כאן והר"מ פי"ד מה' מכירה כ' שעובר צ"ג לאין וחשיב לאו זה ולאו דעמיתו שהוא בכלל ישראל ולאו דאלו תוט איש את אחיו הלאו של ממון וכ' שם הטעם דעובר על לאו דממון באונאת דברים דכתיב גבי גר ולא הביא הלאו דפ' קדושים וכי יגור ע"ש במ"מ שמה ובלח"מ. וע' מ"ש הרהמ"ח לקמן מלוה של"ח דלאו זה דאונאת דברים אינו באס אחד התחיל להתקוטט עמו שא"ל לאדם להיות כאבן דומס. נראה מגד הבבב"א דכאן גמי הדן זה ולא עדיף גר בזה ול"ע להקל במה שלא נחפרש. ומבואר שם כפ' הזהב לא תוט איש את עמיתו עס שאפ"ך שבתורה לא תונה מבואר דהללו של אונאת דברים בישראל אינו אלא בעס שאפ"ך כו' והר"מ לא הביא זה ובח"מ סי' רכ"ט מביא רמ"א בהג"ה ד"ז דאינו מלוה באונאת דברים אלא ליראי השס. וע' סמ"ע וזנמ"י על כל פנים נראה דדוקא בישראל דהללו הוא לא תוט איש וכי' עמיתו לריך שיהי' אטו בחורה ובמטות אצל גבי גר הללו ככ"ע דלא כתיב עמיתו אך אס הוא אינו בתורה ובמטות א"ע רק זב"ג לאין ולא מלאו דישראל ופשוט. ועמ"ל משל"ת אי"ה. וזב"מ מביא בשם הראב"ד למה א"ע כאן זב"ג לאין דכתיב גבי עבד שבתח מח"ל לא"י עמך ישב לא תוט ומי' דהללו בעבד הוא אונאת ממון ועיין לקמן מלוה תקס"ט הביא הרהמ"ח בשם ספרי

דהלאו לא תוט הוא אונאת דברים וע"ש שכתב שהעבד יותר מלוה וזב"ה מן הגר א"כ בודאי א"ע כאן בלאו דעבד ויבואר שם אי"ה. ולענ"ד דוקא גר גמור הזהירו עליו בלאין אלו אצל ע"כ אף שנתקדש ונכנס לדת א"ח בכל המלות כמו גר ולא נקרא גר ואין מזהירים על אונאתו בלאו דגר רק בברח מח"ל לא"י מלווים אטו בלאו דלא תסגיר כפ' תלא כו' לא תוט כמ"ל מתקס"ט ואס ע"כ הוא בכלל לאו של ישראל לא תוט איש את עמיתו עמ"ל בעוה"מ מ' של"ת :

מצוה ס"ד שלא להונות הגר בממון

(א) **שלא** להונות כו' לא כ' הרהמ"ח דנכפלה אזהרה כמו לעיל וזש"ס פ' הזהב מבואר להמסקנה דהלוטו עובר צ"ג לאין משום לאו זה וכתיב וגר לא תלחן ולאו הנכלל עס כל ישראל א"כ גם בכאן נכפלה אזהרה והר"מ כפ"ז כ' המאנה גר בממון עובר צ"ג לאין אלא הר"מ חושב לאו זה ולאו דאלו תונו הכלול עס כל ישראל ולאו לא תוט איש את עמיתו הנכהב באונאת דברים ודעתו דבאונאת ממון עובר ג"כ על הללו של אונאת דברים וזב"מ שם תמה ע"ז. אך הרהמ"ח במלוה הקודמת חושב כמבואר בש"ס דין א"כ ה"ג שני פעמים כתיב לא תלחן גב' גר ולאו הג' הנכלל עס כל ישראל עכ"פ כ"ע מודים דהלוחטו עובר צ"ג לאין. והנה הרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ דלאו זה מיירי באונאת ממון והמאנה בממון עובר על לאו דאונאת כמו גבי ישראל כמבואר בפ' בהר ונוסף ע"ז בלאו גר ולפי המבואר בפ' הזהב נראה דלוחן איטו מאנה רק לוחן הוי שדחקו לפרוש חובו ועובר משום לאו זה דגר לא תלחן וגם לאו דלא תחי' לו כטעה דגם בישראל עובר והוא בכלל ישראל אצל מאנה אינו בכלל לוחן. ואיני מבין להר"מ והרהמ"ח דמאנ' בכלל לוחן דלוחטו בממון א"כ אמאי דוקא מאנה גם גבב' וגזנן וכל מי שלוקט ממנו יעבור בלאו זה כמו מאנה אלא הסברא דאס דחקו זה בכלל לוחטו וכ"כ ה"מ דד' רש"י הוא הנכון בפשט הלשון ע"ש. ולפי המבואר בש"ס דין א"כ המאנה א"ע רק בלאו כמו גבי ישראל רק אס אין לו לשלם והוא דחקו עובר משו' לא תחיה לו כטעה כמו ישראל המבואר בר"מ פ"א מה' מלוה ולוה וגם משום לאין אלו ולפ"ז דלאין אלו הם בכלל לאו דלא תחי' לו כטעה דאס עובר על לאו דטע' עובר